

VAI TRÒ CỦA CHÍNH QUYỀN CẤP XÃ TRONG BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI - TỪ THỰC TIỄN TỈNH QUẢNG TRỊ

LÊ THỊ HUYỀN *

Bài viết làm rõ vai trò của chính quyền cấp xã trong bảo đảm quyền con người tại tỉnh Quảng Trị sau sắp xếp đơn vị hành chính. Chính quyền cấp xã đã đạt kết quả tích cực trong thực thi pháp luật, cung ứng dịch vụ công, bảo đảm an sinh, bảo vệ quyền và thúc đẩy dân chủ. Tuy nhiên, vẫn còn hạn chế về nguồn lực, năng lực cán bộ, sự tham gia của người dân và khoảng cách số. Bài viết đề xuất giải pháp phát huy hiệu quả vai trò của chính quyền cấp xã trong bảo đảm quyền con người nhằm thực hiện mục tiêu hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới.

Từ khóa: Chính quyền địa phương cấp xã; quyền con người; bảo đảm quyền con người; tỉnh Quảng Trị.

This article clarifies the role of commune-level governments in ensuring human rights in Quang Tri Province following the reorganization of administrative units. Commune-level governments have achieved positive results in implementing the law, providing public services, providing social security, protecting rights, and promoting democracy. However, limitations remain in resources, officials' capacity, public participation, and the digital divide. This article proposes solutions to enhance the effectiveness of commune-level governments in ensuring human rights, contributing to the goal of further developing Viet Nam's socialist rule-of-law state in the new stage.

Keywords: Commune-level local governments; human rights; ensuring human rights; Quang Tri Province.

NGÀY NHẬN: 29/8/2026 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 30/9/2026 NGÀY DUYỆT ĐĂNG: 19/10/2026

Email: lehuyentctld@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.371.2026.1691>

1. Đặt vấn đề

Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam trong giai đoạn mới xác định yêu cầu tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm quyền con người, quyền công dân; xây dựng nền hành chính phục vụ, công khai, minh bạch, đề cao trách nhiệm giải trình của cơ

quan nhà nước (Ban Chấp hành Trung ương Đảng, 2022). Đây là cơ sở chính trị nền tảng cho việc tổ chức và hoạt động của chính quyền địa phương, trong đó chính quyền cấp xã trực tiếp thi hành pháp luật, cung ứng dịch vụ công và bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của công dân.

* *ThS, Trường Chính trị Lê Duẩn tỉnh Quảng Trị*

Thực hiện Nghị quyết số 202/2025/QH15 ngày 12/6/2025 của Quốc hội (Quốc hội, 2025), tỉnh Quảng Trị được thành lập trên cơ sở hợp nhất tỉnh Quảng Bình và Quảng Trị, với diện tích khoảng 12.700 km² và dân số 1.870.845 người. Sự thay đổi về quy mô hành chính đặt ra yêu cầu nâng cao năng lực quản trị và thực thi công vụ của chính quyền cấp xã, nhất là trong bảo đảm quyền con người. Vì vậy, làm rõ vai trò của chính quyền cấp xã trong bảo đảm quyền con người dưới góc độ quản trị địa phương là vấn đề có ý nghĩa thiết thực trong giai đoạn hiện nay.

2. Thực trạng vai trò của chính quyền cấp xã trong bảo đảm quyền con người tại tỉnh Quảng Trị

Một là, thi hành *Hiến pháp*, pháp luật và chính sách về quyền con người.

Việc tổ chức thi hành *Hiến pháp*, pháp luật và chính sách về quyền con người là biểu hiện trực tiếp của vai trò chính quyền cấp xã trong thực hiện nghĩa vụ của Nhà nước đối với quyền con người. Sau khi triển khai mô hình chính quyền địa phương hai cấp, chính quyền cấp xã ở tỉnh Quảng Trị đã nhanh chóng kiện toàn tổ chức bộ máy, bảo đảm hoạt động quản lý nhà nước ổn định. Từ ngày 01/7/2025 đến tháng 4/2026, các cấp chính quyền trên địa bàn tỉnh đã ban hành 275 văn bản quy phạm pháp luật, trong đó cấp xã ban hành 141 văn bản, chiếm 51,3% tổng số văn bản. Nội dung tập trung vào các lĩnh vực gần trực tiếp với quyền con người, như: cải cách hành chính, hộ tịch, đất đai, giáo dục, y tế, an sinh xã hội và bảo vệ nhóm yếu thế. Hiệu quả thực thi pháp luật được thể hiện qua kết quả giải quyết thủ tục hành chính, cụ thể: cấp xã tiếp nhận 380.483 hồ sơ, trong đó 371.917 hồ sơ được giải quyết trước hạn và đúng hạn, đạt 97,75%; đồng thời, 100% trong tổng số 480 phản ánh, kiến nghị của người dân được tiếp nhận và xử lý (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026b). Các kết quả này cho thấy, năng lực thi hành pháp luật của chính quyền cấp xã từng bước được nâng cao, bảo đảm quyền tiếp cận dịch vụ công và quyền được phục vụ bình đẳng của người dân.

Công tác phổ biến, giáo dục pháp luật cũng được duy trì thường xuyên nhằm nâng cao khả năng tiếp cận thông tin pháp luật của người dân. Toàn tỉnh hiện có 100 báo cáo viên pháp luật cấp tỉnh và 1.914 tuyên truyền viên pháp luật cấp xã; riêng năm 2025, đã tổ chức 2.521 hội nghị, cuộc họp phổ biến pháp luật với hơn 1,29 triệu lượt người tham dự (Sở Tư pháp tỉnh Quảng Trị, 2026). Dưới góc độ tiếp cận dựa trên quyền con người, hoạt động này không chỉ nâng cao nhận thức pháp luật mà còn tăng cường năng lực của người dân trong việc thực hiện và tự bảo vệ các quyền của mình, qua đó, củng cố tính hiệu quả của quản trị địa phương.

Hai là, bảo đảm khả năng tiếp cận, thực hiện và thụ hưởng các quyền thông qua cung ứng dịch vụ công và thực hiện chính sách xã hội.

Khả năng tiếp cận bình đẳng các dịch vụ công và chính sách an sinh xã hội phản ánh trực tiếp mức độ bảo đảm quyền con người ở cấp cơ sở. Năm 2025, toàn tỉnh thực hiện trợ cấp xã hội hằng tháng cho hơn 41.500 đối tượng bảo trợ xã hội tại cộng đồng; chi trả đầy đủ chế độ đối với gần 17.500 người có công và thân nhân người có công với cách mạng; tỷ lệ bao phủ bảo hiểm y tế đạt trên 96,5%; tỷ lệ hộ nghèo đa chiều giảm xuống dưới 7,5%; hỗ trợ hơn 12.000 hộ đồng bào dân tộc thiểu số về nhà ở, đất ở, đất sản xuất, nước sinh hoạt và sinh kế (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026c). Các số liệu này phản ánh sự chuyển biến từ quản lý hành chính sang quản trị phục vụ, trong đó chính quyền cấp xã ngoài cung ứng dịch vụ công còn tạo điều kiện để người dân, đặc biệt là các nhóm dễ bị tổn thương, tiếp cận và thụ hưởng các quyền cơ bản một cách bình đẳng và thực chất.

Ba là, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người dân thông qua các cơ chế phòng ngừa, hỗ trợ và giải quyết kịp thời các vụ việc phát sinh.

Thực tiễn tại tỉnh Quảng Trị cho thấy, các thiết chế bảo vệ quyền ở cơ sở được củng cố và vận hành hiệu quả. Đến nay, toàn tỉnh có 1.876 tổ hòa giải với 13.147 hòa giải viên hoạt

động tại 100% thôn, bản, tổ dân phố. Các tổ hòa giải đã tiếp nhận 646 vụ việc, hòa giải thành 530 vụ, đạt tỷ lệ 83,46%. Cùng với đó, công tác trợ giúp pháp lý được đẩy mạnh theo hướng ưu tiên người nghèo, đồng bào dân tộc thiểu số và các nhóm yếu thế khác. Các cơ quan trợ giúp pháp lý đã phối hợp với chính quyền cấp xã tổ chức 76 hội nghị truyền thông, tập huấn cho 4.756 lượt người, với hơn 1.300 người trực tiếp tham dự; thực hiện trợ giúp pháp lý đối với người dân tộc thiểu số ở vùng có điều kiện kinh tế - xã hội đặc biệt khó khăn (Sở Tư pháp tỉnh Quảng Trị, 2026). Việc phát huy vai trò của hòa giải ở cơ sở, trợ giúp pháp lý và sự phối hợp giữa chính quyền với các cơ quan tư pháp, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội không chỉ phòng ngừa, giải quyết kịp thời các tranh chấp, khiếu kiện mà còn mở rộng khả năng tiếp cận công lý của người dân, đặc biệt đối với các nhóm dễ bị tổn thương.

Bốn là, thúc đẩy quyền tham gia của người dân trong quản trị địa phương và thực hiện dân chủ ở cơ sở.

Bảo đảm quyền tham gia của người dân là yêu cầu cốt lõi của quản trị địa phương theo cách tiếp cận dựa trên quyền con người. Thời gian qua, chính quyền cấp xã ở tỉnh Quảng Trị đã từng bước hoàn thiện cơ chế để người dân tham gia vào quá trình quản lý nhà nước và giải quyết các vấn đề của cộng đồng thông qua thực hiện dân chủ ở cơ sở, công khai thông tin và phát huy các thiết chế giám sát của cộng đồng. Năm 2025, 100% UBND cấp xã đã rà soát, sửa đổi, bổ sung, ban hành và thực hiện quy chế dân chủ ở cơ sở (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026c); tỉnh Quảng Trị xếp thứ 11/34 tỉnh, thành phố về mức độ hài lòng của người dân đối với sự phục vụ của cơ quan hành chính nhà nước (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026a). Các nội dung về quy hoạch, kế hoạch sử dụng đất, đầu tư công, chính sách an sinh xã hội và các khoản huy động đóng góp được công khai bằng nhiều hình thức phù hợp. Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng, các tổ hòa giải và các tổ

chức chính trị - xã hội phát huy vai trò giám sát việc thực hiện chính sách và giải quyết các vấn đề phát sinh ở cơ sở. Đến năm 2025, 100% thôn, tổ dân phố đã xây dựng và thực hiện hương ước, quy ước; 39/69 xã đạt chuẩn nông thôn mới, chiếm 56,52% (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026c).

Năm là, thực hiện quản trị địa phương dựa trên các nguyên tắc của quyền con người, bảo đảm công khai, minh bạch, trách nhiệm giải trình và lấy người dân làm trung tâm.

Quản trị địa phương theo cách tiếp cận dựa trên quyền con người đòi hỏi hoạt động của chính quyền cấp xã phải bảo đảm công khai, minh bạch, trách nhiệm giải trình, lấy người dân làm trung tâm và ứng dụng công nghệ nhằm nâng cao khả năng tiếp cận các quyền. Thực hiện yêu cầu đó, tỉnh Quảng Trị đã đẩy mạnh cải cách hành chính, xây dựng chính quyền số và nâng cao chất lượng phục vụ người dân. Các xã, phường, đặc khu đã kết nối, sử dụng thống nhất hệ thống quản lý văn bản điện tử; tỷ lệ sử dụng văn bản điện tử đạt 100%, tỷ lệ số hóa hồ sơ đạt 99,63%. Nhóm chỉ số công khai, minh bạch đạt 15,61/18 điểm; nhóm chỉ số tiến độ giải quyết đạt 19,46/20 điểm; mức độ hài lòng của người dân và tổ chức đạt 17,76/18 điểm (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026c). Các tổ công nghệ số cộng đồng tiếp tục hỗ trợ người dân tiếp cận dịch vụ công trực tuyến, thu hẹp khoảng cách trong tiếp cận dịch vụ số.

Bên cạnh những kết quả đạt được, vai trò của chính quyền địa phương cấp xã trong bảo đảm quyền con người vẫn còn một số hạn chế:

(1) Việc lồng ghép cách tiếp cận dựa trên quyền con người trong quản lý nhà nước ở cấp xã chưa đồng bộ; một số địa phương còn thiên về giải quyết thủ tục hành chính, chưa chú trọng đầy đủ các nguyên tắc bình đẳng, tham gia, minh bạch và trách nhiệm giải trình; chưa có bộ tiêu chí đánh giá mức độ bảo đảm quyền con người ở cấp xã.

(2) Khả năng tiếp cận bình đẳng dịch vụ công còn gặp khó khăn do nguồn lực chưa đáp ứng yêu cầu sau khi thực hiện mô hình

chính quyền địa phương hai cấp; toàn tỉnh có 77 trung tâm dịch vụ tổng hợp cấp xã nhưng còn thiếu 702 biên chế, nhất là nhân lực chuyên môn về đất đai, tài chính, công nghệ thông tin, tư pháp - hộ tịch (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026a).

(3) Công tác bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người dân trong một số lĩnh vực, như: đất đai, tài chính - ngân sách, công nghệ thông tin còn hạn chế; từ ngày 01/7/2025 đến tháng 4/2026, UBND cấp xã giải quyết quá hạn 2.942 hồ sơ, chiếm 0,7% tổng số hồ sơ tiếp nhận (UBND tỉnh Quảng Trị, 2026a); một số hướng dẫn chuyên ngành chưa kịp thời, làm giảm tính chủ động trong xử lý công việc.

(4) Quyền tham gia của người dân trong quản trị địa phương chưa đồng đều; tại một số xã miền núi, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, hoạt động đối thoại, tiếp nhận và phản hồi ý kiến còn hình thức, hạn chế sự tham gia thực chất của người dân.

(5) Chuyển đổi số trong quản trị địa phương còn chịu tác động của khoảng cách số; một bộ phận người cao tuổi, người khuyết tật, người dân vùng khó khăn và đồng bào dân tộc thiểu số còn hạn chế về kỹ năng số, ảnh hưởng đến khả năng tiếp cận dịch vụ công trực tuyến và thực hiện quyền trong môi trường số.

3. Một số giải pháp

Thứ nhất, hoàn thiện thể chế và lồng ghép cách tiếp cận dựa trên quyền con người trong tổ chức và hoạt động của chính quyền cấp xã trên địa bàn tỉnh.

Trên cơ sở quan điểm trong Văn kiện Đại hội XIV của Đảng về tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm quyền con người, quyền công dân và lấy sự hài lòng, hạnh phúc của Nhân dân làm mục tiêu quản lý nhà nước, tỉnh cần cụ thể hóa chính sách phù hợp với điều kiện địa phương, nhất là khu vực miền núi, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, vùng khó khăn và các địa bàn còn hạn chế trong tiếp cận dịch vụ công; chú trọng thu hẹp khoảng cách trong tiếp cận, thực hiện và thụ hưởng quyền giữa

các khu vực trong tỉnh sau sắp xếp đơn vị hành chính. Chính quyền cấp xã cần từng bước đổi mới phương thức quản lý dựa trên quyền con người, trong đó người dân là chủ thể của quyền và Nhà nước có nghĩa vụ tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm quyền.

Thứ hai, thực hiện phân quyền, phân cấp thực chất gắn với nguồn lực và trách nhiệm giải trình của chính quyền cấp xã.

Việc mở rộng thẩm quyền cho cấp xã chỉ hiệu quả khi gắn với nguồn lực, điều kiện thực hiện và cơ chế trách nhiệm rõ ràng. Vì vậy, tỉnh cần rà soát nhiệm vụ được phân quyền, phân cấp để bố trí phù hợp về biên chế, ngân sách, cơ sở vật chất và hạ tầng công nghệ; ưu tiên các xã có điều kiện kinh tế - xã hội khó khăn, địa bàn miền núi, vùng sâu, vùng xa và nơi còn hạn chế trong tiếp cận các dịch vụ thiết yếu. Các cơ quan chuyên môn, sở, ban, ngành trên địa bàn tỉnh cần tăng cường hướng dẫn nghiệp vụ, hỗ trợ kỹ thuật, xây dựng cơ chế phối hợp liên thông giữa các cấp chính quyền, bảo đảm cấp xã đủ năng lực thực hiện nhiệm vụ được giao.

Thứ ba, nâng cao năng lực, đạo đức công vụ và văn hóa quyền con người của đội ngũ cán bộ, công chức cấp xã.

Tỉnh cần đổi mới công tác đào tạo, bồi dưỡng theo hướng kết hợp kiến thức pháp luật, kỹ năng quản trị địa phương và cách tiếp cận dựa trên quyền con người. Nội dung đào tạo cần tập trung vào kỹ năng đánh giá tác động chính sách, nhận diện rào cản trong tiếp cận quyền, hỗ trợ các nhóm cần được ưu tiên bảo vệ, đối thoại với người dân, tiếp công dân, giải quyết khiếu nại, tố cáo, hòa giải ở cơ sở và ứng dụng công nghệ số. Xây dựng văn hóa công vụ lấy người dân làm trung tâm, đề cao trách nhiệm, thái độ tôn trọng, lắng nghe và phục vụ Nhân dân. Đối với khu vực miền núi, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, địa bàn khó khăn, tỉnh cần có chính sách phù hợp trong tuyển dụng, bố trí, sử dụng và duy trì đội ngũ cán bộ có năng lực, am hiểu địa bàn, thu hẹp khoảng cách trong bảo đảm quyền giữa các địa phương.

Thứ tư, tăng cường cơ chế bảo vệ quyền, kiểm soát quyền lực và phát huy sự tham gia của người dân.

UBND cấp xã cần nâng cao chất lượng tiếp công dân, giải quyết khiếu nại, tố cáo, kiến nghị, phản ánh; phát huy hiệu quả hòa giải ở cơ sở và trợ giúp pháp lý nhằm bảo vệ kịp thời quyền, lợi ích hợp pháp của người dân. Cùng với đó, cần thực hiện dân chủ ở cơ sở theo hướng thực chất, bảo đảm người dân được biết, tham gia ý kiến, giám sát và đánh giá hoạt động của chính quyền. Đồng thời, công khai, minh bạch các vấn đề liên quan trực tiếp đến đời sống Nhân dân, như: quy hoạch đất đai, đầu tư công, chính sách an sinh xã hội theo hướng đầy đủ, chính xác, dễ tiếp cận. Hội đồng nhân dân cấp xã cần phát huy vai trò giám sát việc thực hiện chính sách, pháp luật liên quan đến quyền, lợi ích hợp pháp của người dân; Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các tổ chức chính trị - xã hội và cộng đồng dân cư tăng cường giám sát xã hội, phản biện và tham gia xây dựng chính quyền.

Thứ năm, thúc đẩy quản trị số lấy người dân làm trung tâm và xây dựng công cụ đánh giá mức độ bảo đảm quyền con người.

UBND cấp xã cần hoàn thiện hạ tầng số, nâng cao chất lượng dịch vụ công trực tuyến, khai thác hiệu quả dữ liệu phục vụ quản trị địa phương, đồng thời bảo đảm quyền tiếp cận bình đẳng trong môi trường số. Đặc biệt, đối với người cao tuổi, người khuyết tật, người dân vùng khó khăn và đồng bào dân tộc thiểu số nhằm hạn chế nguy cơ bị bỏ lại phía sau trong quá trình chuyển đổi số. Tỉnh cần từng bước nghiên cứu, thí điểm xây dựng bộ tiêu chí đánh giá mức độ bảo đảm quyền con người trong hoạt động của chính quyền cấp xã. Bộ tiêu chí tập trung vào các nhóm chỉ số: khả năng tiếp cận dịch vụ công; mức độ hài lòng của người dân; khả năng bảo vệ các nhóm có nguy cơ hạn chế trong thụ hưởng quyền; mức độ tham gia của người dân; tính minh bạch; trách nhiệm giải trình; hiệu quả giải quyết thủ tục hành chính và bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của người dân.

4. Kết luận

Bảo đảm quyền con người là yêu cầu quan trọng trong xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN Việt Nam. Với vị trí gần dân nhất, chính quyền cấp xã giữ vai trò trực tiếp tổ chức thi hành pháp luật, triển khai chính sách và bảo đảm quyền con người. Thực tiễn tỉnh Quảng Trị cho thấy, chính quyền cấp xã đã có nhiều nỗ lực, từng bước nâng cao chất lượng thực hiện nhiệm vụ này. Trong bối cảnh mới và gắn với chuyển đổi số, chính quyền cấp xã cần tiếp tục đổi mới phương thức hoạt động theo hướng chủ động, minh bạch, lấy người dân làm trung tâm, nâng cao năng lực quản trị và chất lượng phục vụ, qua đó, bảo đảm quyền con người ngày càng thực chất trong kỷ nguyên mới. □

Tài liệu tham khảo:

- Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2022). *Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 09/11/2022 về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới*.
- Hội đồng nhân dân tỉnh Quảng Trị (2026). *Báo cáo tình hình tổ chức và kết quả hoạt động của Hội đồng nhân dân các cấp nhiệm kỳ 2021 - 2026*.
- Quốc hội (2025). *Hiến pháp năm 2013 (sửa đổi, bổ sung năm 2025)*.
- Quốc hội (2025). *Luật Tổ chức chính quyền địa phương năm 2025*.
- Quốc hội (2025). *Nghị quyết số 202/2025/QH15 ngày 12/6/2025 về việc sắp xếp đơn vị hành chính cấp tỉnh*.
- Sở Tư pháp tỉnh Quảng Trị (2026). *Báo cáo tổng kết công tác tư pháp năm 2025 và phương hướng, nhiệm vụ công tác năm 2026*.
- Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Trị (2025). *Báo cáo kết quả công tác cải cách hành chính năm 2025 và triển khai nhiệm vụ trọng tâm năm 2026*.
- Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Trị (2026a). *Báo cáo công tác tổ chức và hoạt động của chính quyền địa phương hai cấp sau sắp xếp đơn vị hành chính trên địa bàn tỉnh Quảng Trị*.
- Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Trị (2026b). *Báo cáo kết quả công tác cải cách hành chính nhà nước 6 tháng đầu năm và triển khai nhiệm vụ trọng tâm 6 tháng cuối năm 2026 tỉnh Quảng Trị*.
- Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Trị (2026c). *Báo cáo kết quả thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2025 và phương hướng, nhiệm vụ năm 2026*.